

РОЗВИТОК РИНКУ РОБОЧОЇ СИЛИ НА ПІДСТАВІ ФОРМУВАННЯ У ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ

Головіна С. В., аспірантка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У статті розглядається концептуальний підхід до подолання диспропорцій між попитом та пропозицією на ринку робочої сили, формування конкурентоспроможних трудових ресурсів на основі розвитку у населення сучасного соціального мислення.

Ключові слова: ринок робочої сили, зайнятість, соціальне мислення, трудові ресурси.

Постановка проблеми. В умовах формування в Україні розвинутого, соціально спрямованого ринку робочої сили значну актуальність набуває досягнення збалансованості попиту та пропозиції на ньому. Збереження диспропорцій у структурі зайнятості, що виникли в пострадянському періоді, подолання українською економічною системою наслідків міжнародної фінансової кризи, зростання рівня безробіття обумовлюють необхідність збереження кваліфікації працівників, підвищення їх конкурентоспроможності, нарощення трудового потенціалу країни у цілому.

Аналіз публікації. Питання збереження кваліфікації робітників, підвищення конкурентоспроможності робочої сили постійно перебувають у центрі уваги сучасних вчених-економістів, таких як: С. Бандур [1], О. Цимбал [1], В. Бідак [2], Д. Богиня [3], П. Левін [4], Н. Чорна [5] тощо. Однак багато питань, що стосуються вирішення цієї проблеми, залишаються недостатньо

вивченими. Серед них вплив сучасних механізмів організаційно-економічного регулювання на створення ефективно функціонуючого ринку робочої сили.

Метою даної статті є визначення рівня соціального мислення трудових ресурсів за регіонами країни, оцінка його впливу на показник зайнятості населення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток національної економіки характеризується впливом на останню великої кількості політичних, соціальних, макроекономічних, історичних і інших факторів, найбільш суттєвими серед яких на сучасному етапі є демографічні проблеми, а також світова фінансова криза, що обумовила значні складності в розвитку української економіки.

Проведене дослідження показало, що в умовах подолання високого рівня безробіття та необхідності зменшення навантаження на бюджетні кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття особливої актуальності набувають стратегічні заходи з боку держави. Актуальним стає питання підвищення у громадян оперативності, гнучкості реагування на всі ринкові зміни, формування у них нової моделі поведінки на ринку робочої сили країни.

Передумовою знаходження незаперечних конкурентних переваг України на міжнародній арені, на наш погляд, є формування у трудових ресурсів сучасного соціального мислення.

Звичайно категорію «соціальне мислення» розглядають у соціології. Згідно з К. Абульхановою-Славською [6], «соціальне мислення є мислення про соціальну дійсність, соціальні зв'язки, соціальні ситуації й суперечності, суб'єктом яких є особистість».

З точки зору державного регулювання ринку робочої сили ми пропонуємо розглядати категорію «соціальне мислення» як мислення трудових ресурсів про їхню соціальну роль, виражену в їхньому чіткому уявленні про свої права на ринку робочої сили, в усвідомленні ними цивільної трудової відповідальності перед державою (суспільством) і особистої відповідальності за

власне трудове життя як основний фактор морального й матеріального задоволення кожного працівника.

У цілому сучасну робочу силу можна охарактеризувати рядом специфічних рис, таких як:

- бажання одержати більший дохід, що стимулює поширення неформальної зайнятості, зменшення прав працівників і відповідальності роботодавців;

- відсутність почуття цивільної відповідальності перед суспільством, що спонукує громадян ставати на облік у центри зайнятості лише з метою одержання додаткового прибутку;

- непевність у своєчасній виплаті гідної заробітної плати та пов'язані з нею низька продуктивність праці та поширення корупції тощо.

Якісного розвитку соціального мислення трудових ресурсів необхідно досягати шляхом розвитку в них таких моральних цінностей, як:

- активна кооперація із зовнішнім середовищем (знання своїх прав і обов'язків на ринку робочої сили, володіння інформацією про реалії ринку, про основні тенденції його розвитку тощо);

- взяття на себе відповідальності за власне трудове життя (вибір умов, оплати праці, розвиток необхідних якостей і навичок для прискорення кар'єрного росту, усвідомлення необхідності безперервного саморозвитку, у випадку звільнення - активний пошук нового місця роботи тощо);

- активна цивільна позиція (розуміння важливості праці кожного працівника в розвитку економіки держави, усвідомлення роботодавцями необхідності поліпшення умов праці, а працівниками – її продуктивності, розуміння важливості дотримання трудового законодавства, відмова від безпідставного використання державних коштів на соціальний захист тощо).

З метою оцінки сучасного рівня розвитку соціального мислення трудових ресурсів у регіонах України ми вибрали групу факторів, які, на наш погляд, здатні багатогранно відбити рівень їхньої соціальної культури і соціальної компетентності на ринку робочої сили (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники розвитку соціального мислення трудових ресурсів в
2008 році за регіонами України *

Регіони України	Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років (у % до всього населення відповідного віку)	Рівень зареєстрованого безробіття (відсотків до економічно активного населення працездатного віку)	Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення (одиниць)	Кількість студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації (відсотків до всіх студентів в Україні)	Кількість зареєстрованих злочинів у розрахунку на 10 тис. осіб постійного населення (одиниць)	Сума заборгованості з виплати заробітної плати (станом на кінець року, млн.грн.)	Середньомісячна номінальна заробітна плата за регіонами (в розрахунку на одного штатного працівника, грн.)	Навчалися новим професіям (у % до економічно активного населення відповідного віку)	Підвищили кваліфікацію (у % до економічно активного населення відповідного віку)	Міграційний рух населення у межах України, приріст (осіб на 1000 осіб)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
АР Крим	60,2	2,1	81	2,5	101,6	55,5	1609	1,1	4,1	0,5
Вінницька	58,7	4,1	44	1,6	63,5	27,5	1404	0,9	3,6	-1,4
Волинська	58,8	4,1	45	1,2	71,6	10,2	1380	0,8	4	0,01
Дніпропетровська	59,9	2,1	69	6,8	98,2	68,1	1876	2,4	7,5	-0,7
Донецька	60,7	1,7	54	6,6	104,5	263,6	2015	2,3	7	-0,4
Житомирська	58,9	4,3	45	1,2	61	34,8	1404	1	3,3	-1,7
Закарпатська	59,9	3,3	51	1	41,1	9,2	1453	1,2	2,3	-0,8
Запорізька	59,5	2,8	74	4,2	134,6	44,9	1812	2,4	7,6	-0,5
Івано-Франківська	53,4	4,6	54	1,9	38,5	7,2	1543	1	3,9	-0,3
Київська	60,1	2,4	72	1,3	68,5	28,2	1852	1,6	3,5	0,5
Кіровоградська	58,5	3,8	53	0,9	72,5	34,6	1428	1,3	4,1	-3,9
Луганська	58	2,3	49	4,1	114,7	92,5	1769	2,4	5,8	-1,3
Львівська	57,5	3	75	6,1	54,4	59,9	1570	0,7	3,6	-0,3
Миколаївська	58,9	3,3	67	1,5	92,9	23,8	1621	0,9	3,6	-1,3
Одеська	57,9	2,2	82	5,6	84	45,2	1633	1	3,8	1,1
Полтавська	59,6	4,2	60	2,6	85,8	23,6	1661	1,7	6,1	-0,2
Рівненська	57,4	5,1	41	1,9	51,3	11,3	1523	0,9	4,9	-1,4
Сумська	59,4	3,7	51	2,3	70,2	31,2	1472	1,4	5	-1,2
Тернопільська	53,1	5,9	39	2,4	43,1	11,5	1313	0,8	3,5	-1,3
Харківська	59,8	2,6	81	10,8	88,9	111,7	1679	1,1	4,9	1
Херсонська	59,5	3,1	53	1,3	91,1	20,7	1375	1,1	3,9	-2,5
Хмельницька	59,4	3,8	45	2	61,3	19,2	1429	1	4,2	-0,7
Черкаська	58,6	4,5	51	2	60,7	26,5	1459	1,2	3,7	-0,4
Чернівецька	57,2	4,1	44	1,2	56,6	5,4	1402	0,6	3,2	0,4
Чернігівська	59,8	4,2	50	1,1	63,8	21	1370	0,7	3,8	-0,7

* Таблицю складено автором за джерелом [7].

На підставі даних таблиці 1 нами було виконане ранжирування кожного показника за регіонами України (табл. 2) шляхом сортування його значень і присвоєння кожному регіону рангу від 1 до 25 (ранг «1» присвоювався регіону,

у якому показник надавав найбільш сприятливий вплив на формування соціального мислення). Складення рангів всіх показників у кожному з регіонів дозволило визначити ранг кожної з областей – виявити ступінь розвиненості в них нового соціального мислення трудових ресурсів. Відзначимо, що така методика є «універсальною», незалежною від кількості показників, розглянутих при визначенні нового соціального мислення.

Дроблення регіонів на три кластери дозволило виділити області з високим (8 областей), середнім (8 областей) та низьким (9 областей) рівнем соціального мислення. Так, високий рівень даного показника в 2008 р. був характерним для Автономної Республіки Крим, а також Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Харківської, Київської, Одеської і Полтавської областей; середній рівень даного показника був зафіксований у Сумській, Луганській, Закарпатській, Херсонській, Хмельницькій, Миколаївській, Рівненській та Івано-Франківській областях; низький рівень соціального мислення був відзначений у Кіровоградській, Львівській, Черкаській, Вінницькій, Житомирській, Чернігівській, Тернопільській, Волинській і Чернівецькій областях.

Таблиця 2

Ранжирування показників розвитку сучасного соціального мислення трудових ресурсів за регіонами України *

Регіони України	Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років (у % до всього населення відповідного віку)	Рівень зареєстрованого безробіття (відсотків до економічно активного населення працездатного віку)	Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення (одиниць)	Кількість студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації (відсотків до всіх студентів в Україні)	Кількість зареєстрованих злочинів у розрахунку на 10 тис. осіб постійного населення (одиниць)	Сума заборгованості з виплати заробітної плати (станом на кінець року, млн.грн.)	Середньомісячна номінальна заробітна плата за регіонами (в розрахунку на одного штатного працівника, грн.)	Навчалися новим професіям (у % до економічно активного населення відповідного віку)	Підвищили кваліфікацію (у % до економічно активного населення відповідного віку)	Міграційний рух населення у межах України, приріст (осіб на 1000 осіб)	Автосума **	Ранг регіону України по ступеню розвитку соціального мислення населення **
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
АР Крим	2	3	2	9	22	20	10	11	10	16	105	5
Вінницька	16	18	22	16	10	13	19	18	18	4	154	20

Волинська	15	17	19	20	14	4	22	21	12	25	169	24
Дніпропетровська	4	2	7	2	21	22	2	1	2	13	76	1
Донецька	1	1	10	3	23	25	1	4	3	19	90	2
Житомирська	13	21	20	20	8	17	19	14	23	3	158	21
Закарпатська	4	12	14	24	2	3	16	9	25	12	121	11
Запорізька	9	8	5	6	25	18	4	2	1	16	94	3
Івано-Франківська	24	23	11	14	1	2	12	14	13	22	136	16
Київська	3	6	6	18	12	14	3	6	21	16	105	5
Кіровоградська	18	15	12	25	15	16	18	8	10	1	138	17
Луганська	19	5	18	7	24	23	5	3	5	6	115	10
Львівська	21	9	4	4	5	21	11	23	18	22	138	17
Миколаївська	13	11	8	17	20	11	9	18	18	6	131	14
Одеська	20	4	1	5	16	19	8	14	15	10	112	7
Полтавська	8	20	9	8	17	10	7	5	4	24	112	7
Рівненська	22	24	24	14	4	5	13	18	7	4	135	15
Сумська	11	13	15	11	13	15	14	7	6	9	114	9
Тернопільська	25	25	25	10	3	6	25	21	21	6	167	23
Харківська	6	7	3	1	18	24	6	11	7	11	94	4
Херсонська	9	10	13	18	19	8	23	11	13	2	126	12
Хмельницька	11	14	21	12	9	7	17	14	9	13	127	13
Черкаська	17	22	16	12	7	12	15	9	17	19	146	19
Чернівецька	23	16	23	20	6	1	21	25	24	19	178	25
Чернігівська	6	19	17	23	11	9	24	23	15	13	160	22

* Таблицю складено автором за джерелом [7].

* Розрахунки автора.

Вірність проведеного групування регіонів за рівнем соціального мислення трудових ресурсів була нами підтверджена за допомогою виконання на персональному комп'ютері кластерного аналізу та побудови граф схожості рівнів соціального мислення трудових ресурсів за регіонами України (рис. 1). В якості матриці вихідних даних нами були використані всі показники, представлені в таблиці 1.

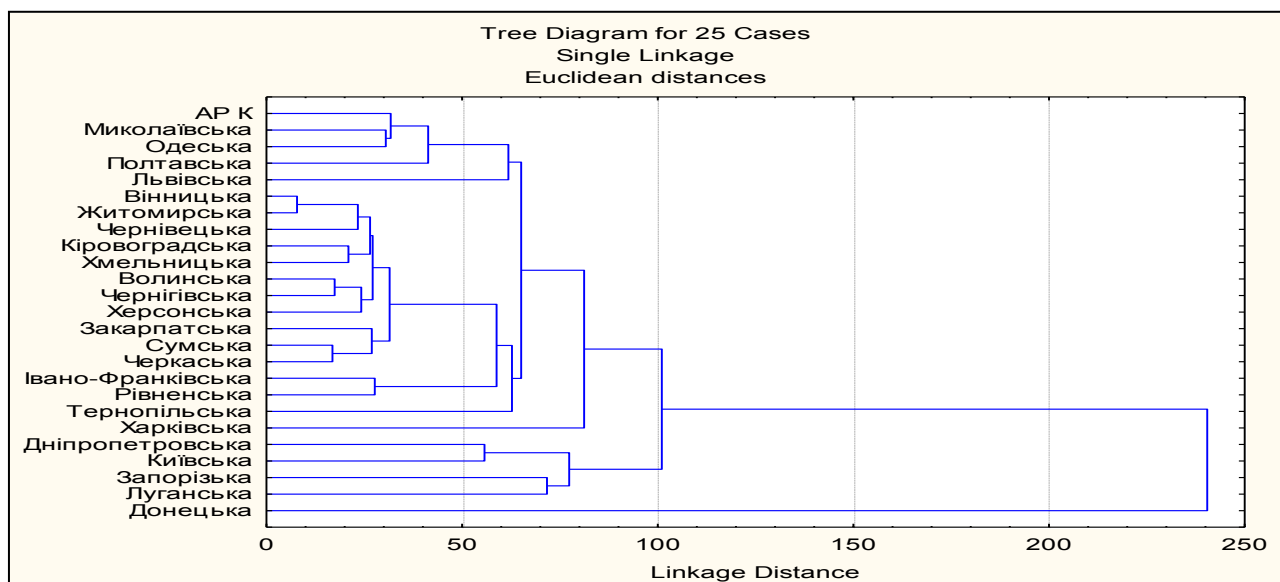

Рис. 1. Графи схожості рівня соціального мислення трудових ресурсів за регіонами України

Проведене дослідження показало, що регіони с високим рівнем соціального мислення трудових ресурсів характеризувалися у 2008 р. високим показником зайнятості населення. Відзначимо, що збіг показників по кластерах не міг бути повним, оскільки, поряд із соціальним мисленням, істотний вплив на рівень зайнятості населення в регіонах також надають інші об'єктивні фактори, такі як: сезонність (Одеська область, АР Крим), відтік мігрантів (Львівські, Івано-Франківський регіони) тощо.

Висновки:

1. Передумовою розвитку ринку робочої сили, знаходження незаперечних конкурентних переваг України на міжнародній арені, на наш погляд, є формування у трудових ресурсів сучасного соціального мислення.

2. Соціальне мислення є фактором розвитку трудових ресурсів суспільства на підставі їхнього чіткого уявлення про свої права на ринку робочої сили, усвідомлення ними цивільної трудової відповідальності перед державою (суспільством) і особистої відповідальності за власне трудове життя як основний фактор морального й матеріального задоволення кожного працівника.

3. Формування у громадян соціального мислення повинне здійснюватися в аспекті державного регулювання. На наш погляд, сьогодні було б доцільним удосконалювання роботи Державної служби зайнятості України на підставі включення до існуючих категорій клієнтів центрів зайнятості ще однієї: громадяни у віці від 18 до 30 років, що у теперішній час навчаються, планують у майбутньому працевлаштовуватися та звернулися до центру зайнятості з метою розв'язання питання самовизначення на ринку робочої сили.

4. Обслуговування у центрах зайнятості нової категорії громадян стане фактором досягнення на ринку робочої сили наступних ключових цілей:

- вирішення проблем зайнятості на підставі більш гнучкого реагування громадян на ринкову трансформацію, їх здатності швидко пристосовуватися до змін внутрішніх та зовнішніх умов економічного розвитку;
- забезпечення стабільної продуктивної зайнятості;
- реалізація трудового, інтелектуального, підприємницького, творчого потенціалу населення;
- зростання рівня конкурентоспроможності робочої сили;
- формування ефективної структурної регіональної політики зайнятості;
- належний розвиток міжпрофесійної, територіальної й галузевої мобільності робочої сили тощо.

Література:

1. Бандур С.І. Трудоресурсна безпека України в контексті глобалізації світової економіки/ С.І. Бандур, О.І. Цимбал. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – 68 с.
2. Бідак В.Я. Інноваційний вектор трудоресурсного забезпечення регіональних суспільних систем / В.Я. Бідак, С.О. Цапок, У.Я. Садова. – Львів: ІРД НАН України, 2008. – 97 с.
3. Богиня Д.П. Трудовой потенциал Украины. Социально-демографический аспект/ Д.П. Богиня. – Львов, 1992. – 142 с.
4. Левін П. Інноваційні підходи до розвитку соціальної інфраструктури та людського потенціалу/ П. Левін// Україна: аспекти праці. – 2007. – № 2. – С. 21-26.
5. Чорна Н.В. Державне регулювання професійного навчання безробітних: основні напрями/ Н.В. Чорна// Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання безробітних: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції/ Упорядник В.Є. Скульська – К.: ШК ДСЗУ, 2006. – 311 с.
6. Абульханова-Славская К.А. Философско-психологическая концепция/ К.А. Абульханова-Славская, А.В. Брушлинский. – М.: Наука, 1989. – 248 с.

7. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Аннотация

РАЗВИТИЕ РЫНКА РАБОЧЕЙ СИЛЫ НА ОСНОВЕ ФОРМИРОВАНИЯ У
ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ СОВРЕМЕННОГО СОЦИАЛЬНОГО МЫШЛЕНИЯ

Головина С. В., аспирантка

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

В статье рассматривается концептуальный подход к преодолению диспропорций между спросом и предложением на рынке рабочей силы, формированию конкурентоспособных трудовых ресурсов на основе развития у населения нового социального мышления.

Ключевые слова: рынок рабочей силы, занятость, новое социальное мышление, трудовые ресурсы.

Summary

DEVELOPMENT OF THE LABOUR-MARKET ON THE BASIS OF
FORMATION AT THE MANPOWER OF NEW SOCIAL THINKING

Golovina S.V., the post-graduate student

V.N. Karazin Kharkov National University

In the article the conceptual approach to overcoming disproportions between a supply and demand in the labour-market, to formation of a competitive manpower is considered on the basis of development in the population of new social thinking.

Key words: labour-market, the employment, new social thinking, manpower.

Надійшла до редакції 27. 09. 2010 р.

Науковий керівник: Третяк В.П., к.е.н., доцент

© Головіна С.В., 2010 р.